

Mat for fremtiden: Hvordan kan vi spise verden bedre?

Kaisa R. Hautala, utviklingsgeograf
NOAH – for dyrs rettigheter

Stadig flere er opptatt av å leve miljøvennlig, derfor velger mange økologisk og kortreist mat når de handler. Mange har forstått at mat påvirker mye mer enn bare helsen vår og at det vi velger å legge i handlekurven får konsekvenser. Matproduksjon påvirker både miljøet og klimaet, og legger samtidig beslag på mer og mer av jordas knappe land- og vannressurser. Men hvilken mat burde vi egentlig velge?

Husdyrproduksjon og klimagassutslipp

I følge FNs klimapanel står husdyrproduksjon for 18% av de globale menneskeskapte klimagassutslipp, dette tilsvarer mer enn hele transportsektoren til sammen (FAO 2006). Den amerikanske tenketanken Worldwatch Institute mener disse tallene underestimerer virkeligheten grovt, og at husdyrproduksjon faktisk bidrar til over 50% av de globale utslippene (Goodland & Anhang 2009). Her i Norge har myndighetene lenge hevdet at de norske utslippene fra jordbruket er ansvarlig for 9% av de totale utslippene (St.meld. 39), men en ny studie gjennomført av Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning viser at utslippene faktisk utgjør over 15% av våre klimagassutslipp, hvorav hele 95% er knyttet til husdyrproduksjon (Refsgaard et al. 2011, UMB 2011). Storfeproduksjon er en miljøversting, også her i Norge, og bidrar til over 25 ganger høyere CO₂ utslipp enn grønnsaker og korn. Mens 1 megakalori storfefe resulterer i utslipp av 9 kg CO₂-ekvivalenter, bidrar 1 megakalori melk med 4 kg CO₂-ekvivalenter. De mest spiste vegetabiliske næringsmidlene, hvete og poteter, har begge utslipp på mindre enn 0,5 kg CO₂-ekvivalenter per megakalori (Refsgaard et al 2011). Om man regner i kilo ferdigprodusert produkt i stedet for kalori er tallene atskillig høyere for storfekjøtt.

Knappe ressurser

Verden trues av en stadig økende mangel

på ferskvann og 64% av verdens befolkning antas å bo i områder med høyt press på vannressurser innen 2025. Landbrukssektoren er den største forbrukeren av ferskvann, i 2000 var landbruket ansvarlig for 70% av alt vannforbruk og 93% av vannuttømmning i verden (FAO 2006). Det kreves blant annet 15 500 liter vann for å produsere 1 kg storfekjøtt, 4 800 for 1 kg svin og 1000 liter for 1 liter melk (Mekonnen & Hoekstra 2010).

Det er i dag over en milliard mennesker som sulter og samtidig nærmere en milliard som er overvektige. Dette til tross for at det produseres tilstrekkelig mat til alle, problemet er et globalt matforsyningssystem som ikke fungerer. Verdens befolkning er i følge FAO antatt å øke med 50% frem til 2050, vi vil da ha 9 milliarder munn å mette. Dette vil legge et enormt press på våre ressurser og både produksjon av kjøtt og melk er antatt å måtte dobles innen 2050. Om vi skal klare å brødfø en voksende verdensbefolkning i fremtiden må maten vi spiser produseres annerledes enn i dag.

Ineffektiv matproduksjon

1/3 av verdens kornproduksjon og over 90% av soyaproduksjon blir i dag brukt til å føre opp husdyr (FAO 2006). Opp mot 90% av energien går tapt gjennom å la maten gå gjennom husdyr i stedet for å la mennesker spise plantene direkte. I følge

leder for FNs klimapanel er det å spise mindre kjøtt den enkleste og mest effektive måten å redusere egne klimagassutslipp. En bonde kan fø opp til 30 personer i et helt år gjennom et hektar grønnsaker, frukt, korn og vegetabiliske oljer. Hvis samme område ble brukt til produksjon av kjøtt, melk og egg vil antallet personer som ble mett variere mellom 5-10 (Pachauri 2008).

og produsenter etterspør stadig mer proteinrike fôrtyper på grunn av krav om høye ytelser i husdyrproduksjonen. Salg av kylling og svin øker mest, og disse dyrene føres utelukkende opp på kraftfôr som importert mais. Om vi hadde endret våre kostholdsvaner bort fra animalske matvarer kunne Norge ha vært 100% selvforsynt, mot 50% slik vi er i dag (FIVH 2004).

Brian M Forbes (Flickr, CC BY 2.0)

Problematisk fôrproduksjon

Noe av argumentasjonen for kjøttproduksjon er at drøvtyggerne omgjør gress til kjøtt og at dette er en ressurs vi ellers ikke kan benytte oss av. Norske kyr og sauer spiser imidlertid 50% kraftfôr, dermed går store deler av den norske kornproduksjon til kraftfôr i dag. Vi importerer også tusenvis av tonn soya fra regnskogen i Brasil til bruk i dyrefôr - i 2010 ble det brukt 215 527 tonn soyamel i dyrefôr basert på importerte soyabønner (SLF 2010). Bruken av soya i dyrefôr har økt med 33% de siste ti årene,

Vegetarisk mat som klimatiltak

Norge ønsker å fremstå som et foregangsland innen miljøspørsmål og den norske befolkning oppfordres til være "miljø-/klimavennlige" ved blant annet å kildesortere og bruke biodrivstoff. Det som ikke får like mye oppmerksomhet er at vi har mye mere å vinne på å endre våre spisevaner. Hvis alle nordmenn sluttet å spise kjøtt en dag i uken ville det tilsvare å fjerne 360 000 biler fra veiene (170 kilo CO₂-ekvivalenter per person) (FIVH 2010). En person som lever som veganer i 70 år vil unngå utslipp

av 100 tonn CO₂ ekvivalenter (Pachauri 2008). Det er et paradoks at landbruks- og matminister Lars Peder Brekk sier at Norge må øke sin kjøttproduksjon for å bidra til å mette en voksende verdensbefolkning i en verden av knappe matressurser, når det er selve produksjonen av kjøtt som bidrar til å gjøre ressursene knappe.

Andrea Dunlap (Flickr, CC BY-NC 2.0)

Klimaendringer og matproduksjon

Klimaendringene og matproduksjon har en gjensidig påvirkningskraft. Matproduksjon er en av de største sektorale kildene til klimagassutslipp, samtidig er klimaendringene som følge av klimagassutslipp den største trusselen mot matproduksjon og matsikkerhet globalt sett. Vi må oppnå en kraftig reduksjon i klimagassutslipp for å unngå

Kilder:

FAO. 2006. Livestock's long shadow.

FIVH. 2004. Slik spiser de rike.

Goodland, R. & Anhang, J. 2009. Livestock and climate change – What if the key actors in climate change are... cows, pigs, and chickens? Worldwatch Institute.

Mekonnen, M.M. & Hoekstra, A.Y. 2010. The green blue and grey water footprint of farm animals and animal products. Vol 1. Main Report. Value of water. Research report series No. 48. UNESCO IHE Institute for water education.

Pachauri, P.K. 2008. Global Warming. The impact of meat production and consumption on climate change. Presentation 8/09/2008.

Refsgaard, K. et al. 2011. Climate gas emissions from food systems – use of LCA analysis. No. 2011-3. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.

SLF. 2010. Råvareforbruk av kraftfôr til husdyr i Norge 2010.

Stortingsmelding 39 (2008-2009). Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen?

UMB. 2011. Husdyrproduksjon og klimagasser.

at gjennomsnittstemperaturen stiger med mer enn 2 grader celsius. Hvis temperaturen stiger mer enn dette vil det få alvorlige konsekvenser for blant annet matproduksjonen. Uansett om vi klarer å begrense omfanget av klimaendringene vil det bli konsekvenser, særlig i varme og tropiske strøk hvor temperaturene er forventet å stige mest. Landbruket må tilpasse seg nye klimatiske forhold og gjøres mindre sårbar for endringer i klima ved å forske på mer klimaresistente arter og avlinger.

Med nærmere en milliard mennesker som lider av underernæring og en voksende verdensbefolkning som legger stort press på areal- og vannressurser, vil tilstrekkelig og bærekraftig matproduksjon bli en av de største utfordringene for vår generasjon. Vi må kvitte oss med gamle tankemønstre om hva som er mat og hvordan denne maten burde produseres. Vi kan ikke fortsette å sløse med knappe ressurser ved å opprettholde eller øke kjøttproduksjonen, vi må i stedet begynne å bruke plantene direkte til føde uten å la dem gå gjennom dyr. Mange dveler ved tanken på hva de mister om de slutter å spise kjøtt, vi må heller fokusere på hva vi mister om vi fortsetter å spise kjøtt slik vi gjør i dag. Er det en pris det er verdt å betale?